

TURUNÇGİLLER Pervin KARAHOCAGİL, TEAE

1. Giriş

Turunçgillerin ekonomik olarak üretimi yapılan çeşitleri portakal, mandarin, limon ve greyfurttur. Turunç ise acı tadından dolayı taze olarak değil, reçel ve marmelat yapımında ve özellikle turunçgil yetiştiriciliğinde anaç olarak kullanılmaktadır.

Zengin bir C vitamini içeriğine sahip olan turunçgiller insan sağlığı için son derece önemlidir. Taze olarak tüketimlerinin yanında meyve suyu olarak da tüketilirler. Ayrıca eczacılık ve parfüm sanayinde de aromalarından faydalanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde işlenmiş turunçgil ürünlerinin tüketimi taze tüketimden daha büyük bir artış göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde modern işleme tesislerinin bulunması ve işlenmiş ürünlerin nakliye ve depolama koşullarına uygunluğu bu ürünlerin tüketimini artırmaktadır.

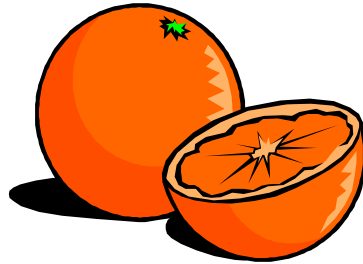
Turunçgil meyvelerinin olgunlaşmasının uzun bir döneme yayılması ve olgunlaşan meyvelerin ağaç üzerinde bekletilebilmesi pazarlamada oldukça kolaylık sağlayabilmektedir. Son üç yılda Türkiye'nin yaş meyve ve sebze ihracatının yarısının turunçgillerden karşılanıyor olması turunçgil üretiminin Türkiye açısından önemini de ortaya koymaktadır.

2. Dünyada Durum

Dünyada turunçgil üretimi 35° Kuzey ve Güney paraleller arasındaki bölgelerde yapılmaktadır. Kuzey Yarımküre'de, Kuzey ve Orta Amerika ile Akdeniz ülkeleri, Güney Yarımküre'de ise Güney Amerika, Güney Afrika ve Okyanusya'da ekonomik olarak üretilmektedir.

Dünyadaki en büyük turunçgil üreticisi ülkeler; Brezilya, ABD ve Çin'dir. 2002 yılı itibari ile toplam 103 milyon ton olan dünya turunçgil üretiminin %44'ü bu üç ülke tarafından karşılanmaktadır. Türkiye ise 2.193 bin tonluk üretim miktarı ile 10. sırada yer almakta ve dünya toplam turunçgil üretiminin %2'sini karşılamaktadır. Önemli turunçgil

üreticisi ülkelerin üretim miktarlarındaki değişim incelendiğinde üretim miktarlarında son yıllarda önemli değişiklikler olmadığı sadece en büyük üretici ülke olan Brezilya'nın üretiminde azalma olduğu dikkat çekmektedir (Çizelge 1).

Çizelge 1-Ülkeler İtibari ile Dünya Turunçgil Üretimi (bin ton)

	1999	2000	2001	2002
Brezilya	24.216	19.489	18.393	20.251
Amerika	12.348	15.648	14.702	14.874
Çin	11.274	9.224	12.017	10.290
Meksika	5.381	6.062	6.325	6.875
İspanya	5.628	5.365	5.547	5.734
Hindistan	4.600	4.870	4.870	4.870
İtalya	2.798	3.103	3.063	3.084
İran	3.759	3.671	3.770	3.770
Nijerya	3.240	3.250	3.250	3.250
Türkiye	2.263	2.222	2.478	2.193
Pakistan	1.943	1.897	1.897	1.897
Dünya	102.825	101.040	102.648	103.290

Kaynak: Anonim 2002a

3. Türkiye’de Durum

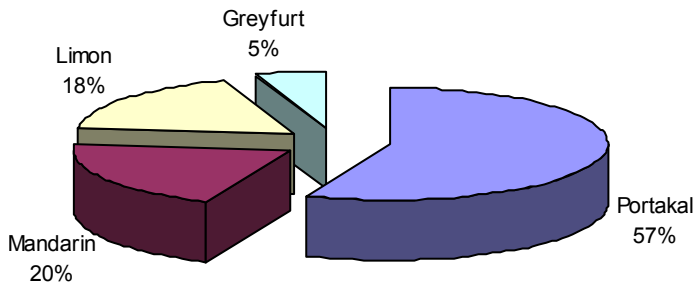
Türkiye’de oldukça eski bir geçmişe sahip olan turunçgil yetiştiriciliği, Cumhuriyetten sonra hızla gelişmeye başlamış ve 1930 yılından itibaren üretimde önemli artışlar olmuştur. Türkiye turunçgil yetiştiriciliği bakımından ekolojik koşullar açısından son derece uygundur. Turunçgil alanları Ege Bölgesinde marjinal üretim sınırına ulaşılmış olmakla beraber, Akdeniz Bölgesinde turunçgil yetiştirilebilecek alanlar turizm açılmıştır. Bunun sonucunda da üreticiler tarla bitkileri yetiştiriciliği yaptıkları alanlarda turunçgil yetiştirmeye başlamışlardır (DPT 2001).

Türkiye’de turunçgil üretiminin %95’inin sağlandığı Ege ve Akdeniz kıyıları üç ana bölüme ayrılabilir. Bu bölümlerin her birisi bir turunçgil çeşidinin yetiştiriciliği bakımından uzmanlaşmıştır. Çukurova bölgesinde Türkiye’deki toplam turunçgilin %70’i üretilmektedir. Greyfurt ve limonun %90’ı, portakal ve mandarinin %60’ı bu bölgede üretilir. Mersin limon üretiminde ilk sırada iken Adana ve Hatay’da portakal en fazla üretilen üründür. Ayrıca Adana greyfurt ve mandarin üretiminde de ilk sırada yer almaktadır.

Antalya, ikinci büyük turunçgil üretim yöresidir. Türkiye’nin toplam turunçgil üretiminin %20’si bu yöreden karşılanmaktadır. Antalya yöresinde en fazla üretilen turunçgil çeşidi portakaldır ve portakal üretiminin %30’u bu yöre sağlamaktadır.

Turunçgil üretimi yapılan üçüncü yöre ise İzmir’dir ve diğer iki bölgeden daha küçük bir alanı kapsar. Toplam turunçgil üretiminin %5’i buradan karşılanmaktadır. İzmir yöresinde en fazla üretilen turunçgil çeşidi mandarindir. Toplam mandarin üretiminin %20’si bu yöreden karşılanmaktadır. Turunçgil üretimi yapılan Ege ve Akdeniz kıyılarının iklim özellikleri hasat zamanının uzamasına yol açmaktadır. İlk hasat Mersin’de eylül ayında enterdonat limon ile başlayıp, batıya İzmir’e kadar kıyı boyunca devam etmektedir (Anonim 2002b).

Şekil 1- Türkiye’nin 2002 yılı Turunçgil Üretiminde Türlerin Oranı

2002 yılında toplam turunçgil üretiminin %57’si portakal, %20’si mandarin, %18’i limon ve %5’i greyfurttan oluşmaktadır (Şekil 1).

Çizelge 2-Türkiye’de Turunçgil Dikim Alanı, Ağaç Sayısı, Üretim ve Tüketimi

	Dikim Alanı* (ha)	Toplam Alana Oran%	Toplam Ağaç Sayısı	Üretim 1000 ton	Verim Kg/ağaç	Toplam Üretime Oran%	Taze Tüketim 1000 ton	İşleme 1000 ton
				2000				
Portakal	41.717	46.08	12.515	1.070	85.5	48.09	847	107
Mandarin	25.603	28.28	9.217	560	60.8	25.17	346	56
Limon	19.567	21.61	5.870	460	78.4	20.67	263	46
Greyfurt	3.654	4.04	950	135	142.1	6.07	36	11
Toplam	90.540	100.00	28.552	2.225	77.9	100.00	1.492	220
				2001				
Portakal	42.000	46.05	12.600	1.250	99.2	50.51	964	125
Mandarin	25.694	28.17	9.250	580	62.7	23.43	295	55
Limon	19.667	21.56	5.900	510	86.4	20.61	310	50
Greyfurt	3.846	4.22	1.000	135	135.0	5.45	34	11
Toplam	91.207	100.00	28.750	2.475	86.1	100.00	1603	241
				2002**				
Portakal	42.333	45.97	12.700	1.250	98.4	56.31	955	125
Mandarin	25.972	28.21	9.350	450	48.1	20.27	230	40
Limon	19.833	21.54	5.950	400	67.2	18.02	240	35
Greyfurt	3.942	4.28	1.025	120	117.1	5.41	30	11
Toplam	92.081	100.00	29.025	2.220	76.5	100.00	1.455	211

Kaynak: Anonim 2002b

*Dikim alanı bir dekada 30 adet portakal ve limon, 26 adet altıntop ve 36 adet mandarin olduğu kabul edilerek hesaplanmıştır.

**Tahmini verilerdir.

2001 yılı verilerine göre yaklaşık 460 milyon ton olan Dünya yaş meyve üretiminin 11 milyon tonu Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Bu üretimin de 2,5 milyon tonu turunçgil üretiminden sağlanmaktadır (Anonim 2002a).

2002 yılında 92 bin hektar olan turunçgil dikim alanının %46’sı portakal, %28’i mandarin, %22’si limon ve %4’ü de greyfurttan oluşmaktadır (Çizelge 2).

Türkiye’de 2002 yılındaki toplam turunçgil üretiminin %65’i taze olarak tüketilirken %25’i ihraç edilmekte, %10’u ise işlendikten sonra kullanılmaktadır (Çizelge 2). Ancak özellikle eski Sovyetler Birliği ve Avrupa Birliği ülkelerinden gelen turunçgil sularına olan taleple beraber işlenmeye ayrılan kısmın artması beklenmektedir.

Turunçgiller su oranları yüksek ürünler oldukları için uzun süreli depolamaya dayanıklı değildirler. Bu nedenle de ekonomik anlamda stok yapılamamaktadır. Yalnızca toptancılar arzı daha uzun bir döneme yayabilmek ve fiyatlardaki düşüşü önlemek amacıyla özellikle limon ve az miktarda da portakal ve greyfurtu Orta Anadolu’daki doğal mağaralarda ve Kapadokya yöresindeki peri bacalarında belli bir süre muhafaza edebilmektedirler. Buna karşılık konsantre meyve sularında sınırlı oranda stok yapılabilmektedir.

Türkiye yaş meyve ve sebze ihracatı 2001/2002 sezonunda rekor seviyelere ulaşmış, tüm ürünlerin ihracatında büyük artışlar yaşanmış, turunçgillerde bu artıştan payını almıştır. İhracattaki bu artışın nedeni, Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz sonucunda Türk lirasının değerinin düşmesi ve Türk ihracat ürünlerinin dış pazarda rekabet gücünün artmasıdır.

2002 yılında 1.616 bin ton olan yaş meyve ve sebze ihracatının %51’i turunçgil ihracatından sağlanmıştır (Çizelge 3). Turunçgiller içinde en fazla ihracatı yapılan ürün ise mandarin olmuştur. Toplam turunçgil ihracatı 2002 yılında 253 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve ihracatta %33 ile en fazla payı mandarin almıştır.

Çizelge 3-Türkiye'nin Yaş Meyve Sebze ve Turunçgil İhracatı

	2000		2001		2002	
	Miktar (ton)	Değer (bin \$)	Miktar (ton)	Değer (bin \$)	Miktar (ton)	Değer (bin \$)
Portakal	96.495	32.522	153.474	49.218	189.175	55.364
Mandarin	151.347	52.798	230.177	73.853	273.037	84.648
Limon	169.210	70.031	220.400	82.411	239.617	85.154
Altıntop	96.473	25.218	86.856	21.873	118.705	28.222
Toplam Turunçgil	513.524	180.569	690.906	227.356	820.534	253.388
Yaş Meyve Sebze	600.069	210.420	867.199	271.526	795.756	293.128
Genel Toplam	1.113.594	390.989	1.558.105	498.881	1.616.290	546.516
Toplam İhracat İçerisinde Turunçgillerin Payı %	46	46	44	46	51	46

Kaynak: Anonim 2002c

Türkiye'nin portakal ve limonda en fazla ihracat yaptığı ülkeler; Rusya, Ukrayna, Romanya ve Suudi Arabistan'dır. Bu ülkeleri Avrupa Birliği ülkeleri takip etmektedir. Mandarinde; Ukrayna, İngiltere, Rusya, Suudi Arabistan ve Doğu Avrupa ile Avrupa Birliği ülkeleri, greyfurtta ise Rusya, İngiltere, Romanya, Polonya ve Avrupa Birliği ülkeleri en fazla ihracat yapılan ülkelerdir.

4.Genel Değerlendirme

Türkiye'de turunçgil üretiminde sürekli artış gözlenmektedir. 2010 yılında toplam üretimin 4 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Anonim 2002c). Üretimdeki bu artışın iç ve dış pazarlarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, özellikle dış pazarlarda talep edilen çeşitlerin üretimine öncelik verilmeli, istenen kalite ve standartta ürün elde edilebilmesi için gerekli çeşit ve yetiştirme teknikleri üreticilere tanıtılmalı ve bu konuda üreticilere yol gösterilmelidir. Günümüzde iyi organize olmuş ve yüksek düzeyde korunan pazarlara açılmak ve rekabet gücünü artırabilmek ancak üretimde kalitenin artırılması ve organize olmuş pazarlama ağının kurulması ile mümkün olabilecektir. Turunçgil üreticisi devlet desteğinden yararlanmalı, Ziraat Bankası düşük faizli kredi uygulamasına devam etmelidir. Üretici birliklerinin pazardaki rolleri giderek arttırılmalı, devletin desteklediği İhracatçılar Birliği'nin faaliyetleri de pazar araştırması ve bilgi sağlama ile sınırlı kalmamalıdır.

KAYNAKLAR

- **Anonim 2002a** <http://www.fao.org>
- **Anonim 2002b**.<http://www.usda.gov>
- **Anonim 2002c**. Akdeniz İhracatçı Birlikleri
- **DPT,2001**. Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara

Tel:0.312.326 0006

Faks:0.312.322 8531

Web: <http://www.aeri.org.tr>

e-mail: aeri@aeri.org.tr